

5. ETIKOS PROBLEMAS

5.1. Teisingumas:

Platonas, „Valstybė“, I–II knygos

Platonas, *Valstybė*, Vilnius: Pradai, 2000, p. 7–58
(328d–361d).

Viena žymiausių Platono knygų – „Valstybė“ – prasideda nuo svarstymų, kas yra teisingumas. Visi pripažįsta, kad teisingumas yra tai, kas naudinga, tačiau skiriasi naudos ir *santykio tarp naudos ir teisingumo* supratimas. Tekste rasime tris – Sokrato, Trasimacho ir Glaukono – pozicijas. Nagrinedami tekstą turime atpažinti, iš kur jie kildina teisingumą. Du pastarieji teisingumą kildina iš naudos, o Sokratas įkunjia Platono siekį teisingumą kildinti iš *teisingumo idėjos*. Nors tekste tai niekur nėra aiškiai pasakyta, tačiau tai turime turėti omenyje. Būtent ši Sokrato skirtumą nuo kitų reikia suprasti. Taip pat reikia atpažinti glaukonių dalykus: Kas yra teisingumas kaip visuomenę organizuojantis pradai? Ar yra tik vienas teisingumas, ar jų gali būti daug? Ar teisingumas turi tapti kiekvieno žmogaus elgesio principu, ar tik kai kurių? Bandant atsakyti į šiuos klausimus, reikia nepamiršti, kad tekste pačiai nūgrinėjamai įvairūs teisingumo apibrėžimai, tad tai, kas galioja viename, ne visada gali būti perkelta į kitus (pvz., pasidalijimas į draugus ir priešus). Taip pat reikia nepamiršti, kad būtent skirtingų teisingumo variantų *įgyvendinimo* sunkumai veda diskusiją tolyn ir verčia reformatuoti ar pateikti kitokius teisingumo apibrėžimus. Be to, būtent šiame tekste išryškėja filosofinio dialogo skirtumas nuo sofistinio ginčo.

KLAUSIMAI TEKSTUI:

1. Kokie teisingo gyvenimo kontūrai išryškėja Sokrato ir Kefalo pokalbyje? (328d–331b)

30

FILOSOFIJOS ĮVADAS • SEMINARŲ UŽDUOTYS

2. Kuo skiriasi šie teisingumo apibrėžimai: „sakyti tiesą ir grąžinti tai, ką paėmė“ (331d), „menas draugams daryti gera, o priešams – bloga“ (332b), „niekada nėra teisinga kam nors daryti žalą“ (335e)? Kokie argumentai juos paremia? Kuo skiriasi šių teisingumo variantų įgyvendinimo būdai? Kuo skiriasi protingieji ir bepročiai, draugai ir priešai teisingumo atžvilgiu? (331c–336b)
3. Kodėl Trasimachas užsipuola diskutuojančius, kodėl jam nepatinka diskusijos forma? Kaip savo žinias ir žinių turėjimą vertina Sokratas ir Trasimachas? Kuo galėtume pagrįsti tokias nuomones: „klausinėti lengviau nei atsakinėti“ (Trasimachas), „atsakinėti lengviau nei klausinėti“ (Sokratas, Platonas)? (336b–338a)
4. Koks yra Trasimacho teisingumo apibrėžimas ir kuo jis ydingas? Kokiais argumentais Sokratas įrodo jo prieštaringumą? (338a–342e)
5. Kuo skiriasi valdymo meno supratimas, kai valdovo funkcijos aiškinamos pagal gydytojo (Sokratas) arba avių šeiminko (Trasimachas) analogiją? Kuo skiriasi valdymo tikslai ir teisingumo įgyvendinimas? (342c–343c)
6. Kodėl Trasimachas teigia, kad neteisingumas yra naudingesnis už teisingumą? Ar tai neprieštarauja pirmajai teisingumo sampratai („teisingumas yra tai, kas naudinga stipresniajam“)? Kuo skiriasi tironas nuo vagies ar plėšiko? (343a–344e)
7. Kokiais argumentais Sokratas įrodo, kad neteisingumas yra nenaudingas? (345a–354c)
8. Kokiai gėrio rūšiai Glaukonas priskiria teisingumą? (357a–358b)
9. Koks žmogaus prigimties ir teisingumo konfliktas išryškėja Glaukono pasakojime? Ką rodo Gigo pavyzdys? (358a–360c)
10. Kodėl, anot Glaukono, svarbu ne būti, o atrodyti teisingam? Kodėl visi, kurie linkę elgtis neteisingai, nori, kad juos valdytų teisingas žmogus? (360c–361d)

5. ETIKOS PROBLEMAS

31